

**Методичні рекомендації
про окремі питання діяльності закладів дошкільної освіти
у 2022/2023 навчальному році**

Загальні відомості

З урахуванням реалій сьогодення та дії правового режиму воєнного стану, питання щодо створення безпечного, комфортного, інклюзивного середовища для всіх учасників освітнього процесу й підвищення якості освітньої діяльності закладів дошкільної освіти (далі – ЗДО) залишаються пріоритетними і в 2022/2023 навчальному році. Окрім того, особлива увага приділяється роботі з батьками й налагодженню тісної комунікації між усіма учасниками освітнього процесу та формуванню соціально-громадянської компетентності дітей дошкільного віку.

Питання підготовки ЗДО до початку 2022/2023 навчального року, створення безпечних умов перебування в них дітей і працівників з урахуванням збройної агресії Російської Федерації (далі – РФ) – одні з ключових і перебувають на особливому контролі Уряду.

Організація освітнього процесу в ЗДО всіх типів та форм власності здійснюється відповідно до законів України «Про освіту», [«Про дошкільну освіту»](#), [«Про охорону дитинства»](#), [Положення про ЗДО, Санітарного регламенту ЗДО](#).

Питання організаційних аспектів діяльності ЗДО в умовах воєнного стану регулюються [Законом України № 2136-ІХ від 15.03.2022 «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану»](#), а також зазначені в листах Міністерства освіти і науки України (далі – МОН) від 02.04.2022 №1/3845-22 «Про рекомендації для працівників ЗДО на період дії воєнного стану в Україні», [від 17.03.2022 № 1/3475-22 «Про зарахування до ЗДО дітей із числа внутрішньо переміщених осіб»](#), [від 22.06.2022 № 1/6887-22 «Щодо збереження мережі закладів дошкільної освіти та захисту прав їх працівників»](#).

Звертаємо увагу, що організувати освітній процес у закладах дошкільної освіти у 2022/2023 н. р. слід відповідно до [Базового компонента дошкільної освіти \(2021\)](#) (далі – Стандарт) та враховувати під час взаємодії з дітьми [«Методичні рекомендації до оновленого Базового компонента дошкільної освіти»](#).

Через ведення активних бойових дій на території України та у зв'язку з постійною міграцією населення, зокрема сімей з дітьми, рекомендуємо

здійснювати першочергове зарахування дітей із числа внутрішньо-переміщених осіб (далі – ВПО) до ЗДО.

В умовах воєнного стану дуже важливою є партнерська взаємодія між закладом освіти та місцевими органами управління освітою та органами виконавчої влади, представниками Державної служби України з надзвичайних ситуацій і Національної поліції.

Вона дає змогу досягти позитивних результатів у швидкому вирішенні найактуальніших питань. Доцільно, щоб при цьому всі сторони партнерства усвідомлювали свою відповідальність за результати співпраці. Важливо дотримуватись виконання [наказу МОН від 27.05.2014 № 648 «Щодо припинення практики створення та вимагання від дошкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних та позашкільних навчальних закладів документації та звітності, не передбаченої законодавством України»](#) і не вимагати від керівників закладів створення зайвих документів (приміром, локального документа стратегічного розвитку закладу, розроблення та проведення моніторингу щодо оцінювання рівня розвитку дітей відповідно до вимог Стандарту тощо).

Щодо створення безпечних умов організації освітнього процесу.

В умовах воєнного стану зазнала змін і організація роботи ЗДО. Попри жорстокий збройний наступ РФ ЗДО продовжують надавати дітям освітні послуги.

Організація освітнього процесу залежить від безпекової ситуації у кожному населеному пункті.

Рішення про відновлення діяльності та режим роботи ЗДО ухвалюють місцеві органи влади та військові адміністрації, які призначають комісії з обстеження закладів освіти на предмет готовності до організації освітнього процесу у новому навчальному році та створення безпечних умов для всіх його учасників.

МОН розроблено та направлено до керівників обласних, Київської міської державних адміністрацій, закладів вищої та фахової передвищої освіти [«Інструктивно-методичні матеріали щодо порядку підготовки закладу освіти до нового навчального року та опалювального сезону з питань цивільного захисту, охорони праці та безпеки життєдіяльності»](#).

Нагадаємо, МОН [підготувало](#) інформацію щодо особливостей організації нового 2022/2023 навчального року та рекомендації першочергових кроків із підготовки до нього.

ЗДО, які відновлюють діяльність у звичному режимі, мають ретельно підготуватися до роботи з дітьми.

З метою створення безпечних умов для всіх учасників освітнього процесу ЗДО пропонуємо запровадити різнотривалий режим роботи ЗДО (від 2 до 12 годин).

Необхідно вжити, відповідні заходи з посилення безпеки, а саме:

- обов'язкова перевірка закладів освіти та прилеглих до них територій на наявність вибухонебезпечних предметів;
- перевірка готовності систем оповіщення, зокрема, доступності оповіщення для дітей з порушеннями зору та слуху (за потреби);
- перевірка наявності у кожному закладі освіти планів евакуації та обладнаного укриття для всіх учасників освітнього процесу (із запасами води та їжі, спальних місць, засобами захисту, аптечкою тощо);
- проведення тренувань з учасниками освітнього процесу відповідно до алгоритму дій у разі оголошення сигналу повітряної тривоги або іншої надзвичайної ситуації;
- проведення з працівниками закладу занять за темами: збереження життя та здоров'я в умовах війни та надзвичайних ситуацій, надання домедичної допомоги;
- інформування батьків про створення безпечних умов для організації освітнього процесу.

З метою створення безпечних умов перебування у закладах освіти всіх учасників освітнього процесу під час воєнного стану Державною службою України з надзвичайних ситуацій розроблено рекомендації щодо організації укриття в об'єктах фонду захисних споруд цивільного захисту закладів освіти ([лист ДСНС України від 14.06.2022 № 03-1870/162-2 «Про організацію укриття працівників та дітей у закладах освіти»](#)). Зазначені рекомендації підготовлено з урахуванням вимог законодавства та досвіду організації захисту населення в умовах відбиття збройної агресії РФ.

Освітнє середовище, в якому перебувають дошкільники в нових соціальних умовах воєнного стану, має бути не лише безпечним, а й інформативним, цікавим, змістовним, стимулювати когнітивний, емоційно-ціннісний та діяльнісно-поведінковий розвиток дітей.

Облаштування внутрішнього простору приміщень укриттів має бути комфортним, містити все необхідне обладнання для організації освітнього процесу. Рекомендуємо облаштувати в укриттях різні ігрові осередки (куточок творчості, читання, тощо).

З метою залучення дітей до різних видів діяльності педагогічному колективу необхідно заздалегідь спланувати змістовий контент роботи, що відвертатиме увагу дітей від хвилювань, страхів та сприятиме зниженню тривожності. Доцільно використовувати технічні засоби навчання, дидактичні, настільно-друковані ігри, різні види театрів, шашки, шахи, залучати дітей до малювання та поробок з паперу, природного матеріалу тощо.

З метою мінімізації та запобігання виникненню посттравматичного синдрому рекомендуємо під час перебування дітей в укриттях здійснювати їх психологічний супровід.

Щодо психологічного супроводу всіх учасників освітнього процесу.

Сьогодні, в умовах війни, педагогу необхідно володіти елементарними навичками подолання тривожності, нападів панічної атаки, вміння переспрямувати увагу конкретної дитини, або дітей на позитивні явища, зацікавити їх, знайти способи піднесення їхнього настрою, знати елементарні способи розслаблення дитини у стані нервового напруження.

На допомогу педагогічним працівникам ЗДО у контексті роботи з подолання кризових ситуацій та ліквідації їх наслідків в освітньому середовищі рекомендуємо [Пам'ятку для керівників закладів освіти](#).

Для педагогічних працівників, як і для батьків вихованців, надзвичайно важливо володіти елементарними навичками самопомоги, психологічної допомоги дитині/дорослому у стані стресу. У цьому контексті радимо переглянути [Цикл вебінарів за підтримки дитячого фонду ООН ЮНІСЕФ у співпраці з ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» Міністерства освіти і науки України та громадською організацією «ЛаСтрада-Україна»](#)

Рекомендуємо працівникам ЗДО пройти безоплатний курс підвищення кваліфікації [«Перша психологічна допомога учасникам освітнього процесу під час і після завершення воєнних дій»](#).

Щодо формування соціально-громадянської компетентності дітей дошкільного віку.

Звертаємо особливу увагу, що одним із провідних напрямів діяльності ЗДО у 2022/2023 н. р. є формування соціально-громадянської компетентності дітей дошкільного віку. Важливо консолідувати зусилля педагогів і батьків для зміцнення національної ідентичності дітей як основи, яка виховує справжній патріотизм; сприяє формуванню у дітей позитивного образу своєї країни, утверджує активні позиції громадянина своєї країни, виховує ціннісне ставлення до своєї родини як частини свого народу, його історії, традицій, культури.

Зміст сучасного патріотичного виховання старших дошкільників має бути збагачений категоріями особистісної та національної гідності, реальності сприйняття соціального сучасного життя – входження в яке є неодмінною умовою соціалізації дитини, життєвого досвіду, що стає надбанням особистості та актуалізує стан постійної готовності до безпеки, милосердя та практики підтримки життя, що, в цілому, характеризує гуманістично орієнтовану поведінку дитини.

Звертаємо увагу, що у роботі ЗДО педагоги мають право обирати програми, рекомендовані МОН, згідно з [переліком](#) навчальної літератури.

За результатами онлайн-опитування щодо програмно-методичного забезпечення ЗДО, проведеного з 07.07.2022 до 14.07.2022 серед 2506

респондентів з числа педагогічних працівників ЗДО, було встановлено наступне.

77 % респондентів зазначили, що для якісної організації освітнього процесу варто використовувати одну комплексну та кілька парціальних програм. Водночас, 21,5 % зауважили, що достатньо однієї комплексної програми, а 1,5 % висловили власну думку.

Під час вибору програми практики найчастіше звертають увагу на наявність методичного забезпечення (77,8 % респондентів) та зміст програми (57,4 %).

За висновками респондентів сучасне методичне забезпечення має враховувати особливості Стандарту і потреби держави та суспільства, а також будуватися за принципами наступності й перспективності.

Враховуючи зазначене вище, рекомендуємо адміністрації ЗДО систематично інформувати педагогічних працівників про чинні програми (комплексні та парціальні) та враховувати їхню думку під час організації освітнього процесу.

Для більш детального ознайомлення з програмами радимо переглянути вебінари про [чинні комплексні програми](#) та долучитися до участі у [Всеукраїнському онлайн-марафоні «Реалізація змісту Державного стандарту дошкільної освіти в парціальних програмах»](#).

Щодо організації освітнього процесу з дітьми дошкільного віку.

Враховуючи результати основного етапу польового дослідження оцінки якості освітнього процесу в ЗДО за методикою ECERS-3, для якісного та дієвого планування роботи радимо проаналізувати освітню діяльність закладу з урахуванням чинників, які забезпечують якість освітнього процесу; виокремлюють її сильні сторони, що відповідають сучасним світовим тенденціям; висвітлюють слабкі сторони та ризики; визначають ресурсний потенціал і перспективи подальшого розвитку.

Важливий показник якості освітнього процесу в ЗДО – створення сучасного універсального дизайну, що робить його доступним, безпечним, розвивальним, орієнтованим на особистісний розвиток дитини задля реалізації її індивідуальної освітньої траєкторії. У цьому аспекті пріоритетності набувають варіативні моделі організації освітнього процесу із застосуванням сучасних технологій, освітніх програм, послуг, предметно-ігрового обладнання.

Вагоме значення має дизайн оточуючого середовища. Тому вкрай важливо, щоб у вікових групах було достатньо простору для організації різних видів діяльності та вільної гри. Однією з умов, що впливає на забезпечення якості освіти, є зонування групового простору на гамірні та тихі зони, облаштування в ньому осередків за інтересами.

Одним із складників освітнього процесу ЗДО є візуальне оформлення простору, пов'язане зі світлинами дітей, їхніми мистецькими роботами,

матеріалами, що відповідають тематиці дня/тижня, індивідуальним інтересам тощо. Застосування пропонованих матеріалів сприятиме формуванню в дітей мотивації до вивчення теми дня/тижня, збагаченню їхнього словника, закріпленню знань та умінь, отриманих під час активностей, розвитку дитячої творчості. Практичну значущість мають розробки педагогів щодо облаштування «Стіни, що говорять», локації «Диво-рученята», де представлені роботи дітей за темами: «Коло друзів», «Родина» тощо.

Беззаперечно важливою складовою є мовлення дітей для розвитку їх пізнавальних процесів, свідомості, формування загальної картини світу, здатності до регуляції поведінки й діяльності.

Світова практика для оцінки мовлення та грамотності дошкільнят визначає наступні параметри: допомога дітям у розширенні словника, заохочення дітей до мовлення, використання персоналом книжок у роботі з дітьми, заохочення дітей до користування книжками та знайомство з друкованим текстом. Водночас наголошуємо, що зазначені параметри, які пов'язані з книжкою, є більш продуктивними для очікуваних результатів мовленнєвого розвитку, оскільки вони безпосередньо виступають умовою для пізнавальної, дослідницької діяльності, розвитку самодіяльних сюжетно-рольових та театралізованих ігор дітей.

Окрім того, зміна акценту з питань оволодіння грамотою як процесу читання та письма на процес заохочення дітей до користування книгами знімає невиправдані вимоги батьків до вихователів щодо навчання дітей грамоти і спрямовує це завдання у початкову школу, тим самим демонструючи врахування вікових особливостей дітей дошкільного віку та зберігаючи потенціал психологічних ресурсів для більш відповідних віку завдань.

Водночас має місце проведення просвітницької роботи з налаштування педагогічних працівників на самоосвіту і саморозвиток з метою покращення якості освітнього процесу через вдосконалення особистого мовленнєвого розвитку, опанування сучасних технологій використання книжки та опрацювання літературного твору в освітньому процесі, через додаткове навчання педагогів особливостей мовленнєвої роботи з дітьми, особливо з тими, які мають особливі освітні потреби.

Окрім того, радимо враховувати вітчизняну практику класифікації різних видів діяльності, притаманних періоду дошкільного дитинства. Це – рухова, ігрова, комунікативна, мовленнєва, здоров'язбережувальна, мистецько-творча (малювання, ліплення, аплікація, конструювання, спів, танці, гра на музичних інструментах), пізнавально-дослідницька, господарчо-побутова діяльність. Дана практика організації видів діяльності враховує вікові особливості дітей та демонструє освітні завдання, формує системні професійні знання педагогів щодо підтримки та розвитку в дитини творчих, самостійних, якісно нових характеристик.

Гра – провідна діяльність дітей дошкільного віку. Саме під час гри малюки швидко у доступній формі оволодівають знаннями та уявленнями про оточуючий світ, вчаться використовувати їх на практиці і проявляють свою самостійність. Ігрова компетентність – це здатність дитини до вільної, емоційно насиченої, спонтанної активності з власної ініціативи, в якій реалізується можливість застосування наявних і освоєння нових знань та особистісного розвитку через прагнення дитини до участі в житті дорослих шляхом реалізації інтересів в ігрових та рольових діях в узагальненій формі.

В основу сучасної класифікації ігор, розробленої вітчизняними дидактами, покладено такий критерій, як ступінь активності та свободи дитини в організації ігрової діяльності.

Перша група ігор: самодіяльні вільні ігри (ігри-експериментування, сюжетно-відображувальні, сюжетно-рольові, режисерські, театралізовані).

Друга група: ігри, що організовані за ініціативою дорослих з метою навчання (сюжетно-дидактичні, дидактичні (словесні, з іграшками, настільно-друковані), рухливі, конструктивно-будівельні) або з метою організації дозвілля (інтелектуальні, карнавальні, обрядові, драматизації, хороводи, ігри-естафети).

Педагогічним працівникам необхідно створити умови для повноцінної участі дитини в усіх видах ігор (як самостійних, так і ініційованих дорослим), що забезпечує «запуск» механізмів вільної самодіяльної творчої гри, під час якої розкриває самостійність, ініціативність, креативність, свобода вибору та життєві цінності дитини.

Під час проведення творчої гри дорослому слід розмовляти з дітьми, долучатися до гри через другорядні ролі, не беручи при цьому на себе провідну роль, обговорювати ролі, заохочувати до нових сюжетних ліній, спираючись на нещодавно отримані враження від екскурсій, знайомства з людьми різних професій тощо.

Рекомендуємо поступово вводити у рольові ігри елементи друкованих текстів, цифри, що є надзвичайно значущим для опанування дітьми елементарних математичних залежностей і відношень: в обговоренні цінників у меню, при вході в кафе або купівлі продуктів у супермаркеті, вимірюванні відрізу тканини кравцем для пошиття лялькового одягу. Доцільно інтегрувати ігрову діяльність з усіма іншими видами, зокрема, дослідницькою. Радимо мотивувати дітей під час вільної гри або групових занять самостійно користуватися допоміжними матеріалами.

Окрім того, рекомендуємо здійснювати позитивну взаємодію з дітьми під час вільної гри, що передбачає відсутність надмірної ініціативи, опіки (не грати за дітей, не створювати замість них ігровий простір), бути готовим не лише прийняти дітей у свою діяльність, а й відгукнутися на їхню ігрову пропозицію, створювати безпечний процес партнерства,

підтримки інтересів та ігрових дій, давати своєчасні репліки і питання, які допомагають дітям зорієнтуватися та направити свої дії.

Більшість часу впровадження освітнього процесу має відбуватись індивідуалізовано і полягати у забезпеченні вихователем індивідуальної зони творчого розвитку дитини, що дозволяє їй на кожному етапі створювати освітню продукцію, спираючись на свої індивідуальні якості та здібності. Під час періодів вільної гри дітям необхідно забезпечувати вільний доступ до великої кількості матеріалів, іграшок та обладнання, яке вони можуть використовувати на власний розсуд.

Також необхідно більше уваги приділяти впродовж дня індивідуальним формам взаємодії дітей, стимулювати та мотивувати спілкування дітей одне з одним, допомагати висловлюватися та коментувати свою діяльність, розвивати розумові навички та ініціативи.

Отже, характеристика різних видів діяльності дітей дошкільного віку, які традиційні для українського дошкілля та відображені у вимогах Стандарту, є продуктивними з доведеною ефективністю. Вони спрямовані на досягнення освітніх результатів (компетентностей) з урахуванням вікових особливостей дошкільників, забезпечують неперервність здобуття освіти впродовж життя та реалізують принцип наступності між дошкільною освітою та Новою українською школою.

Усі рекомендації і висновки з питань проведення навчально-пізнавальної діяльності зводяться до інтеграції різних видів діяльності та зміни форм організації дітей у малих підгрупах та індивідуально.

Педагог залишається центральною фігурою, що забезпечує якість освіти в дошкільному закладі.

Професійна підготовка педагогічних працівників до роботи з дітьми дошкільного віку передбачає не тільки формування відповідних знань, а, головне, формування особистісних якостей, які демонструють пластичність і мобільність професійних дій, здатність до збільшення різних варіантів запитань, які забезпечують активність дітей. Важливо формувати у педагогів ЗДО нові навички та цінності, які стосуватимуться переходу від фронтальних форм роботи педагогічних працівників з дітьми до можливості вільного вибору дітьми видів діяльності, залучення спеціалістів до діяльності дітей в осередках групи чи на прогулянкових майданчиках для спокійного і невимушеного плину дитячого життя. Це спрямовує зусилля педагогічних працівників на формування відповідних професійних компетентностей, які затверджено у професійних стандартах, та визначають вимоги щодо підвищення рівня підготовки фахівців для освітнього сектору «Дошкільна освіта» в закладах вищої освіти з підготовки та підвищення кваліфікації педагогічних працівників через збагачення досвіду організації різних видів навчально-пізнавальної діяльності з дітьми в малих групах та індивідуально. Вони демонструють сформованість у педагогів особистісної мобільності, оперативності,

креативності у виборі форм та методів роботи залежно від ситуативних освітніх завдань.

Щодо реалізації освітнього процесу в ЗДО з використанням дистанційної форми здобуття освіти.

В умовах сьогодення організація освітнього процесу повинна відбуватися з урахуванням безпекової ситуації за допомогою очної, дистанційної або змішаної форми роботи.

У процесі організації освітньої діяльності в дистанційному форматі слід звернути особливу увагу на такі аспекти:

- організація навчання педагогічних працівників щодо дистанційної роботи з дітьми та надання їм методичної підтримки;
- забезпечення педагогів необхідним обладнанням та доступом до інтернету;
- організація психолого-педагогічної підтримки та супровід усіх учасників освітнього процесу;
- систематичність організації освітнього процесу з дітьми раннього та дошкільного віку.

Багато використовувати синхронне і асинхронне навчання.

Синхронне навчання – це процес, коли відбувається онлайн-заняття, а асинхронне – коли вихователь записує відеозаняття або записує, наприклад, мотиваційне відео і передає його батькам для самостійного опрацювання дітьми. Якщо дитина не може самостійно опрацювати наданий матеріал, то батьки опрацюють його разом із дитиною .

В умовах запровадження дистанційної форми організації освітнього процесу батьки мають стати партнерами педагогічних працівників. Тобто перша робота має здійснюватися саме з ними, а вже далі з їхніми дітьми.

Особливу увагу треба звернути на організацію дистанційної освіти дітей з особливими освітніми потребами (далі – діти з ООП).

Рекомендуємо здійснити перехід від прямої моделі надання освітніх послуг до тренерської: вихователь переважно консулює батьків дитини з ООП щодо того, як її розвивати, як правильно заспокоїти, як впоратися з агресією чи істерикою тощо.

Педагог безпосередньо не має контакту з дитиною з ООП, але через батьків може продовжити її розвиток та освіту.

Рекомендуємо використовувати у роботі матеріали, розміщені на сайті МОН:

- [рубрику «Сучасне дошкільня під крилами захисту»;](#)
- [платформу розвитку дошкільнят «НУМО»;](#)
- [поради з надання першої психологічної допомоги людям, які пережили кризову подію;](#)
- [поради від експертів ЮНІСЕФ «Як підтримати дітей у стресових ситуаціях»;](#)

- [інформаційний комікс для дітей «Поради від захисника України»;](#)
- [хрестоматію для дітей дошкільного віку «Моя країна – Україна» з національно-патріотичного виховання.](#)

Щодо організації роботи з дітьми з особливими освітніми потребами.

В умовах воєнного стану значна кількість дітей з ООП була тимчасово переміщена до інших регіонів України. Наразі в жодному куточку України внаслідок збройної агресії РФ діти з ООП не почувуються в безпеці через відсутність належних умов для здобуття освіти. Також, збільшилося навантаження на батьків і заклади, які частково виконують функцію прихистку для внутрішньо переміщених осіб.

З метою забезпечення права осіб з ООП на здобуття освіти в умовах воєнного стану Кабінетом Міністрів України було внесено низку змін до нормативно-правових актів, які регулюють організацію освітнього процесу для таких дітей. [Листом МОН від 15.06.2022 № 1/6435-22 «Щодо забезпечення освіти осіб з особливими освітніми потребами»](#) надано роз'яснення про зазначені вище зміни, з урахуванням яких має здійснюватися організація освіти дітей з ООП у новому навчальному році.

Крім того, про нові умови організації освітнього процесу для дітей з ООП, які навчаються в інклюзивних групах, у період воєнного стану викладено у [Методичних рекомендаціях щодо організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти в літній період.](#)

Однак, зважаючи на значну кількість звернень, що надходять до Міністерства освіти і науки України, необхідно акцентувати увагу на окремих моментах. Зокрема, відповідно до пункту 2 [Порядку організації діяльності інклюзивного навчання у закладах дошкільної освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 10 квітня 2019 р. № 530](#) (далі – Порядок), на підставі заяви одного з батьків (інших законних представників) дитини з ООП та висновку про комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку дитини, наданого інклюзивно-ресурсним центром (далі – ІРЦ), керівник ЗДО утворює інклюзивну групу та організовує інклюзивне навчання з урахуванням рівня підтримки, рекомендованого ІРЦ.

Рівні надання підтримки в освітньому процесі дітям з ООП в ЗДО, критерії їх визначення та умови їх забезпечення встановлюються відповідно до [додатка 2](#) до Порядку. Рівні підтримки залежать від потреби дитини, а не від її порушення/ розладу/діагнозу.

Звертаємо увагу, що визначення рівня підтримки фахівцями ІРЦ, зазначеного у висновку про комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку особи, здійснюється для всіх осіб, які проходять таку оцінку.

Водночас надання підтримки відповідно до визначеного рівня відбувається тільки тоді, коли особа з ООП здобуває освіту в інклюзивній групі закладу дошкільної освіти.

Дітям дошкільного віку, у яких під час навчання в ЗДО виявлено труднощі (їх помітив вихователь, вони незначні і закладу вистачить власних зусиль для їх подолання), за рішенням закладу може надаватись підтримка першого рівня. Для цього, за письмовою заявою батьків або інших законних представників дитини, керівник закладу створює команду психолого-педагогічного супроводу, яка визначає обсяг такої підтримки. Якщо ж зусиль ЗДО буде недостатньо і дитині потрібна буде спеціальна допомога, заклад рекомендує батькам звернутись до ІРЦ для проведення комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку дитини (пункт 6 Порядку).

Також пунктом 6 Порядку передбачено, що на підставі рішення команди психолого-педагогічного супроводу, зафіксованого у протоколі про потребу підтримки першого рівня, складається індивідуальна програма розвитку.

Вивчення наявних компетенцій у здобувачів дошкільної освіти, що реалізується на рівні закладу освіти, здійснюється командою психолого-педагогічного супроводу та передбачає аналіз здатності особи навчатися, її поведінку в колективі, спостереження за психоемоційним станом дитини та проявами девіантної поведінки.

Перший рівень підтримки – це перший крок до інклюзивного навчання. Діти, яким надається підтримка першого рівня не являються такими, що перебувають на інклюзивному навчанні (додаткове фінансування не передбачається, інклюзивна група не створюється).

У випадках же з II по V рівнів підтримки завжди створюється інклюзивна група і забезпечуються певні умови інклюзивного навчання.

На допомогу фахівцям ІРЦ, керівникам та педагогічним працівникам ЗДО, МОН та Інститутом спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України за підтримки Представництва ЮНІСЕФ в Україні розроблено Методичні рекомендації щодо визначення освітніх труднощів та рівнів підтримки у дітей раннього та дошкільного віку ([ЛИСТ МОН від 08.06.22 № 4/1196-22](#)), у яких прописано:

- алгоритм визначення категорій освітніх труднощів у дітей з ООП раннього й дошкільного віку та порядок забезпечення їх підтримки в закладі дошкільної освіти;

- маркери для визначення освітніх труднощів (рівнів) у дітей раннього віку (2-3 років) та дошкільного віку (3-6 років);

- опитувальник для визначення I рівня підтримки здобувача дошкільної освіти;

- діагностичний мінімум для визначення рівнів підтримки у дітей раннього віку (2-3 років) та дошкільного віку (3-6 років);

- картки досягнень дошкільників та інші матеріали, які стануть у нагоді не лише педагогічним працівникам, але й батькам.

Особистісно орієнтоване спрямування освітнього процесу дітей з ООП забезпечує асистент вихователя, посадові обов'язки якого визначаються його посадовою інструкцією, що затверджується керівником закладу освіти відповідно до вимог законодавства. Фінансування (відповідно до додатку 1 Порядку), починаючи з другого рівня, передбачає оплату послуг асистента вихователя.

Звертаємо увагу на недопущення примусового звільнення асистентів вихователів, скорочення їх посад. Неприпустимим є здійснення тиску на батьків дітей з ООП та відмова в організації інклюзивного навчання, примушування їх змінити заклад освіти, форму чи вид здобуття освіти. Нагадуємо, що відповідно до пункту другого статті 55 [Закону України «Про освіту»](#) батьки (інші законні представники) дитини можуть обирати заклад освіти, освітню програму, вид і форму здобуття дітьми відповідної освіти.

Відповідно до пункту 9 Порядку за рекомендаціями ІРЦ та письмовою заявою одного з батьків або іншого законного представника дитини ЗДО забезпечує доступ до освітнього процесу асистента дитини з ООП.

Допуск асистента дитини до ЗДО здійснюється відповідно [до наказу МОН від 17.11.2021 № 1236 «Про затвердження Умов допуску асистента учня \(дитини\) до освітнього процесу для виконання його функцій та вимог до нього»](#), зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 21 січня 2022 року за №73/37409.

Щодо зарахування дітей до спеціальної групи/закладу дошкільної освіти, то необхідно зазначити, що відповідно до пункту 32 [Положення про інклюзивно-ресурсний центр \(далі – Положення про ІРЦ\), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 р. № 545, у разі встановлення фахівцями ІРЦ наявності в особи особливих освітніх потреб висновок про комплексну оцінку розвитку особи є підставою для зарахування до спеціальних груп \(з урахуванням особливостей розвитку особи\).](#)

Звертаємо увагу, що під час організації освітнього процесу в спеціальній групі/закладі не враховуються рівні підтримки, передбачені для організації інклюзивного навчання.

Окрім того, змінами до пункту 34 [Положення про ІРЦ](#) розширено перелік підстав для проведення повторної комплексної оцінки, зокрема:

- за ініціативи батьків (інших законних представників) особи з особливими освітніми потребами;

- за ініціативи особи, що подавала заяву відповідно до [частини четвертої](#) статті 4 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» з метою проведення моніторингу розвитку особи, але не частіше ніж раз на рік;

- рекомендації команди психолого-педагогічного супроводу особи з особливими освітніми потребами закладу освіти або фахівців інклюзивно-ресурсних центрів з метою проведення моніторингу розвитку особи (за згодою батьків).

Положенням про ІРЦ передбачено розширення переліку осіб, які можуть подавати заяву до ІРЦ на проведення комплексної оцінки, в тому числі повторної, отримувати висновок про комплексну оцінку, звертатися та отримувати консультації фахівців ІРЦ, а саме додалися особи, які визначені частиною четвертою статті [4 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб»](#).

Особливо вразливими до страшних подій, що відбуваються в Україні внаслідок збройної агресії РФ, є діти з порушеннями інтелектуального розвитку.

Слід пам'ятати, що такі діти мають обмежені можливості пізнавальної діяльності, тому не можуть швидко та правильно реагувати та обробляти інформацію з навколишнього середовища. Через це важливо надавати таким дітям необхідну підтримку та допомогу, враховуючи максимально їхні інтелектуальні можливості, щоб мінімізувати у них наслідки психологічної травми.

На сайті Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України розміщено [пам'ятки рекомендаційного характеру для підтримки та екстреної допомоги дітям з ООП](#), які містять певний алгоритм дій при стресі чи інших нервово-психічних розладах у дітей.

Щодо атестації педагогічних кадрів.

Відповідно до частини першої [статті 30 Закону України «Про дошкільну освіту»](#) (далі – Закон), педагогічний працівник закладу дошкільної освіти – особа з високими моральними якостями, яка має вищу педагогічну освіту за відповідною спеціальністю та/або професійну кваліфікацію педагогічного працівника, забезпечує результативність та якість роботи, а також фізичний і психічний стан якої дозволяє виконувати професійні обов'язки.

[Типове положення про атестацію педагогічних працівників, затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 06.10.2010 № 930](#) (далі – Типове положення), передбачає можливість присвоєння кваліфікаційних категорій педагогічним працівникам, які не мають відповідної педагогічної освіти, але мають вищу педагогічну або іншу вищу освіту за освітньо-кваліфікаційним рівнем спеціаліста або магістра.

Зокрема, така можливість визначена пунктами 3.26 та 4.10 Типового положення, при цьому, обов'язковою умовою має бути наявність у педагогічного працівника іншої повної вищої освіти та проходження курсів підвищення кваліфікації на посаді, яку займає працівник.

Зважаючи на зміни у Законі, якими скасовано обов'язкову відповідну педагогічну освіту для педагогічних працівників ЗДО, вихователь, який має вищу освіту зі ступенем спеціаліст, магістр, може атестуватися із встановленням кваліфікаційних категорій.

Пунктом 4.7 Типового положення передбачено, що присвоєння кваліфікаційних категорій за результатами атестації здійснюється послідовно, крім випадків, зазначених у пункті 4.8.

Педагогічні працівники, які не мають повної вищої освіти, й працюють на посадах педагогічних працівників, після отримання відповідної повної вищої освіти атестуються на присвоєння кваліфікаційної категорії «спеціаліст другої категорії» за наявності стажу роботи на педагогічній посаді не менше двох років; «спеціаліст першої категорії» – не менше п'яти років; «спеціаліст вищої категорії» – не менше восьми років.

Критерієм для присвоєння кваліфікаційних категорій є відповідність працівника вимогам, встановленим пунктами 4.3-4.6 Типового положення.

Відповідно до пунктів 5.3-5.4 Типового положення педагогічне звання «старший вихователь» може присвоюватися педагогічним працівникам, які мають кваліфікаційні категорії «спеціаліст вищої категорії» або «спеціаліст першої категорії» та досягли високого професіоналізму в роботі, систематично використовують передовий педагогічний досвід, беруть активну участь у його поширенні, надають практичну допомогу іншим педагогічним працівникам.

Педагогічним працівникам, які мають базову або неповну вищу педагогічну освіту, можуть присвоюватися педагогічні звання «вихователь-методист» (для музичних керівників, інструкторів з фізкультури та вихователів дошкільних навчальних закладів), «старший вихователь», якщо стаж їх педагогічної діяльності становить не менш як 8 років та якщо вони мають найвищий тарифний розряд.

Згідно з пунктом 1.9. Типового положення педагог має право на проходження позачергової атестації з метою підвищення кваліфікаційної категорії, що може проводитися не раніш, як через два роки після присвоєння попередньої (наприклад, педагог пройшов атестацію у 2021 році, то писати заяву повинен до 10 жовтня 2022 з атестацією у березні – квітні 2023 року).

Відповідно до пункту 3.27 Типового положення за педагогічними працівниками, які переходять на роботу з одного навчального закладу до іншого, а також на інші педагогічні посади у цьому самому закладі, зберігаються присвоєні кваліфікаційні категорії (тарифні розряди) та педагогічні звання до наступної атестації. Керівник закладу має право прийняти на посаду вихователя ЗДО працівника з вищою педагогічною освітою та зберегти йому присвоєну раніше кваліфікаційну категорію (тарифний розряд).

Звертаємо увагу, що адміністрація ЗДО повинна бути зацікавлена у підвищенні фахової майстерності педагогічних працівників та їх успішному проходженню атестації.

Застерігаємо щодо неправомірних дій керівників закладів про вимогу здобуття педагогом другої вищої педагогічної освіти (відповідної) та вчинення перешкод для підвищення кваліфікаційної категорії та присвоєння педагогічного звання.

Щодо діяльності центрів професійного розвитку педагогічних працівників.

Основним завданням діяльності центрів професійного розвитку педагогічних працівників (далі – ЦПРПП) є передусім сприяння професійному розвитку, психологічна підтримка й консультування педагогічних працівників.

Рекомендуємо ЦПРПП систематично здійснювати інформаційну та роз'яснювальну роботу, надавати консультаційну допомогу, підтримку щодо планування й розроблення траєкторії професійного розвитку педагогічних працівників, надавати їм організаційно-методичні послуги у питаннях впровадження провідних технологій в освітній процес, розроблення документів ЗДО, використання інноваційних підходів у просвітницькій діяльності.

Розв'язати найскладніші питання, з якими стикаються педагоги дошкілля, можна завдяки об'єднанню педагогічних працівників для навчання, обміну досвідом і колегіального вибудовування траєкторії професійних дій.

Щодо організації роботи з батьками.

Налагодження комунікації з усіма учасниками освітнього процесу одне з пріоритетних завдань закладу під час дії правового режиму воєнного стану.

Враховуючи вікові особливості дітей дошкільного віку, ключовою передумовою налагодження ефективного та дієвого освітнього процесу є партнерська взаємодія між батьками та педагогічним колективом.

ЗДО за допомогою сайту може організувати взаємодію всіх учасників освітнього процесу, створити віртуальну бібліотеку, своєрідний банк освітніх ресурсів, постійно оновлювати і поповнювати інформаційне наповнення сайту, використовувати ресурси онлайн-освіти, забезпечити залучення тимчасово переміщених дітей та їхніх сімей до різних програм з дошкільної освіти.

Оскільки форма організації освітнього процесу у ЗДО залежить від безпекової ситуації у кожному регіоні, комунікація має здійснюватися з урахуванням локації дітей (удома, у бомбосховищі, в умовах зовнішньої або внутрішньої міграції, у закладі дошкільної освіти, з батьками,

вихователями, опікунами, волонтерами тощо) і орієнтуватися на виконання різних завдань, як-от:

- інформування сімей, що евакуйовані з небезпечних територій і можуть долучитися до освітнього процесу за місцем тимчасового проживання;

- надання інформації щодо можливості використання приватних освітніх платформ із безкоштовним доступом до освітніх послуг з метою залучення дітей до освітнього процесу;

- сприяння тимчасовому долученню дітей до освітнього процесу в ЗДО в зарубіжних країнах на період воєнних дій,

- організація індивідуальних консультацій із фахівцями (практичними психологами, психотерапевтами, медичними працівниками, юристами та ін.);

- психологічний супровід дітей та їхніх батьків у кризовому стані (в умовах евакуації, під час перебування у бомбосховищах, у медичних закладах, прихистках, під час перетину кордону тощо).

Задля забезпечення ефективності комунікації з батьками, вихователями й усіма задіяними в освітньому процесі, рекомендовано обрати оптимальні для виконання кожного конкретного завдання канали комунікації.

У складних умовах корисними можуть бути сервіси та інструменти комунікації в онлайн-режимі, а саме:

- розміщення на сайті ЗДО рекомендацій для батьків щодо роботи з дітьми, відповідно до їхнього віку;

- створення спільнот із батьками, вихователями, психологами, тощо в соціальних мережах Viber, Telegram, WhatsApp з використанням електронних платформ Zoom, GoogleMeet, GoogleClassroom, Microsoft Teams з метою надання інформаційно-освітніх та психолого-педагогічних послуг тощо.

Щодо особливостей організації харчування в ЗДО.

Організація харчування у ЗДО здійснюється відповідно до [постанови Кабінету Міністрів України від 24 березня 2021 р. № 305 «Про затвердження норм та Порядку організації харчування у закладах освіти та дитячих закладах оздоровлення та відпочинку» \(із змінами\)](#) з дотриманням норм харчування, вимог санітарного законодавства, законодавства про безпеку та окремих показників якості харчових продуктів.

Засновник та директор ЗДО можуть вибрати найефективнішу модель організації харчування: постачальником харчових продуктів та/або послуг з харчування (кейтеринг або аутсорсинг), або приготування їжі власними силами закладу.

У ЗДО кейтеринг застосовується в разі відсутності харчоблоку, а також, як виняток.

Організація кейтерингу допускається на час проведення ремонтних робіт (реконструкції, капітального ремонту тощо) харчоблоку закладу та ремонту чи придбання технологічного обладнання, що використовується на харчоблоці такого закладу.

Дозволяється перебування дітей у ЗДО без організації харчування упродовж терміну до чотирьох годин.

При цьому, радимо забезпечити кількадеенний запас продуктів тривалого зберігання. Також необхідно подбати про запас продуктів для дітей з особливими дієтичними потребами.

Рекомендований перелік: свіжі фрукти; сушені фрукти, ягоди; хлібці; борошняні кулінарні вироби, печиво з вмістом цукрів не більше 5 грамів на 100 грамів печива; пастеризовані соки; пастеризоване молоко; молоко безлактозне або рослинні напої; батончики: білкові, злакові, фруктові; чай.

Кроки безпеки: не використовуйте продукти, у якості яких сумніваєтеся (пам'ятайте: за відсутності електропостачання продукти, що зберігаються за низьких температур у холодильнику, можуть стати небезпечними); зберігайте їжу в закритих контейнерах; тримайте в чистоті посуд для приготування та споживання їжі; не споживайте їжу, яка була забруднена, а також ту, що перебувала за кімнатної температури протягом двох годин або більше, має незвичний запах, колір або текстуру; використовуйте кип'ячену або бутильовану питну воду.